

การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมทักษะ
การคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุกสำหรับนักเรียน
โรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

Development of a Learning Management System for Buddhism Subjects to
Promote Analytical Thinking Skills Using Proactive Teaching Methods for
Students at Ban Rang Krathum School

¹พระปลัดยุทธนา มาลาวงษ์, ²สุวัฒน์ รักขันโท, ³สายรุ้ง บุปผาพันธ์ และ ⁴ศักดิ์ดา งานหมั่น
¹Phrapalad khetkhan khongngandee, ²Suwatsan Ragkhanto, ³Sairoong Bubpaphan and
⁴Sakda Nganman

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: ¹malawangso@gmail.com, ²noonswat@gmail.com, ³sairoong.bub@mcu.ac.th, ⁴sakda.ngan@gmail.com

Received September 5, 2024; Revised November 29, 2024; Accepted December 3, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก 2) เพื่อประเมินความต้องการเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา 3) เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ และ 4) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก เป็นการวิจัยแบบพัฒนาผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาระบบ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบท 2) องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า 4) องค์ประกอบที่ 4 การเตรียมความพร้อม 4) องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการสอน โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ 5) องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล 6) องค์ประกอบที่ 6 การสรุปผลผลการสอน 7) องค์ประกอบที่ 7 ผลผลิต และ 8) องค์ประกอบที่ 8 การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ

2. นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนผ่านการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุกของนักเรียนหลังเรียนผ่านระบบการสอนสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.12

5. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองระบบการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.10 และได้ให้ข้อสรุปเป็นเอกฉันท์ คือ ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; การคิดวิเคราะห์; สอนแบบเชิงรุก

Abstract

This research aims to (1) promote analytical thinking skills by using active teaching methods, (2) assess the needs for a Buddhist learning management system, (3) develop a conceptual framework for a Buddhist learning management system to promote analytical thinking skills, and (4) develop a Buddhist learning management system to promote analytical thinking skills by using active teaching methods. This is a research and development method (R&D), i.e., a survey (Survey Research). Results of the research

1. The results of the system development consisted of 8 components: (1) Component 1: Contextual analysis, (2) Component 2: Input factor analysis and determination, (3) Component 3: Preparation, (4) Component 4: Teaching activities organization using the knowledge exchange process, (5) Component 5: Evaluation, (6) Component 6: Summary of teaching results, (7) Component 7: Output, and (8) Component 8: System inspection and improvement.

2. Students made academic progress through the development of a Buddhist learning management system to promote analytical thinking skills by using active teaching methods, with statistical significance at the .01 level.

3. Results of the comparison of behaviors to promote analytical thinking skills the students' satisfaction before and after studying the cooperative learning teaching system to promote analytical thinking skills by using active teaching methods after studying through the teaching system was significantly higher than the average before the experiment in all aspects at a statistical significance level of .01.

4. The students were highly satisfied with the Buddhist learning management system to promote analytical thinking skills by using active teaching methods, with an average of 4.12.

5. The qualified persons evaluated and approved the teaching system at a high level, with an average of 4.10, and unanimously concluded that the teaching system is quite appropriate.

Keywords: Learning; Critical Thinking; Proactive Teaching

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนานั้นเป็นส่วนหนึ่งของสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งพระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2541) ได้เสนอแนวทางรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาหรือการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนามีคำสอนที่ทำให้คนตื่นจากอวิชชาคือ ความไม่รู้ซึ่งคำว่าพุทธะ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หมายถึงพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ด้วย

ปัญญาคุณ พระองค์ทรงค้นพบสังขารของชีวิตที่เรียกว่า อริยสัจ 4 คือ ความจริงของชีวิต ได้แก่ ความทุกข์ (ทุกข์) พร้อมด้วยสาเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) ทรงค้นพบการดับทุกข์ (นิโรธ) หรือนิพพาน และแนวทางดับทุกข์ (มรรค)

พุทธศาสตร์ คือ ศาสตร์หรือวิชาการที่ทำให้คนมีปัญหาในการดำเนินชีวิต คำว่า การศึกษา ตรงกับภาษาบาลีว่า สิกขา นอกจากนี้มีความหมายในทางการศึกษาในระบบการศึกษาในปัจจุบันแล้วยังรวมถึงการใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งระเบียบวิธีศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้นใช้ระเบียบวิธีตามหลักพุทธศต 5 ประการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ ประการที่หนึ่ง พหุสสุตา คือ การฟังมาก คือ ได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก ประการที่สอง ธตา คือ จำได้ จับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความไว้มั่นยำ ประการที่สาม วจสา ปริจิตา คือ คล่องปาก คือ ท่องบ่นหรือใช้พูดอยู่เสมอจนแคล้วคล่องจัดเจน ประการที่สี่ คือ มนสานุเปกขิตาคือ เฟื่องขึ้นใจ คือ ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ นึกถึงครั้งใดก็ปรากฏเนื้อความสว่างชัด และประการที่ห้า ทิฏฐิยา สุปฏิวิธธา คือ ขบได้ด้วยทฤษฎี หรือแทงตลอดดีด้วยทฤษฎี คือ ความเข้าใจลึกซึ้ง มองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญา ทั้งในแง่ความหมายและเหตุผล การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาค้นหาให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและด้านสังคม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตโต, 2564) ประการแรก การพัฒนาร่างกาย ได้แก่การพัฒนาตัวของบุคคลรวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคลนั้นด้วย ประการที่สอง การพัฒนาจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความรัก ความเมตตา ความกรุณา ต้องอาศัยการฝึกอบรมกรรมฐานเพื่อให้ใจสว่างสะอาดและสงบ ประการที่สาม การพัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาให้สามารถหยั่งรู้ สัจธรรมตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งทั้งหลาย ซึ่งต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และประการที่สี่ การพัฒนาสังคม เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม รวมถึงเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาในระดับนโยบาย การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้ต่อไป (นลินี จินกุล และ คณะ 2567)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการศึกษาการจัดการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการสอนแบบเชิงรุก เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาจัดทำเป็นชุดพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีความเข้าใจ มีความรู้ความสามารถอย่างลึกซึ้งในหลักพระธรรม และนำไปฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคมอย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม
2. เพื่อประเมินความต้องการเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม
3. เพื่อพัฒนารอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม
4. เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

การทบทวนวรรณกรรม

การเรียนการสอน

ความหมายของการเรียนการสอน ในทางศึกษาศาสตร์มีผู้ให้นิยามความหมายที่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนไว้มากมาย ส่วนความหมายของคำว่าเรียนการสอนแบ่งความหมายออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การเรียน หรือการเรียนรู้อาจหมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ การเรียนรู้อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีการจูงใจเป็นตัวช่วย การเรียนรู้ อาจก่อให้เกิดความตระหนักอย่างมีสำนึกหรือไม่มีสำนึกก็ได้ (ลลวัลย์ อธิชกุล และ คณะ, 2567)

การสอน หมายถึง การถ่ายทอดเนื้อหาวิชาหรือเป็นวิธีการหลากหลายที่ครูนำมาใช้เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ตามศักยภาพของเด็ก โดยมีลักษณะการสอน 4 ประการ ดังนี้

- 1) การสอนเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
- 2) ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
- 4) การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546)

สรุปได้ว่า ความหมายของการเรียนการสอน จึงหมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่าหรือความพึงพอใจที่เป็นสิ่งแปลกใหม่ด้วยวิธีการถ่ายทอดหรือวิธีการสอนที่หลากหลายรูปแบบให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์

บลูม (Bloom, 2010) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่า หมายถึงความสามารถ ในการแยกแยะ เพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์เรื่องราวหรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผลและที่เป็นอย่างนั้น อาศัยหลักการอะไร และได้แบ่งองค์ประกอบการคิดวิเคราะห์เป็น 4 ส่วน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มานั้นสามารถแยกเป็นส่วนย่อยที่ได้รับข้อความบางข้อความ อาจเป็นจริง บางข้อความอาจเป็นคำนิยามและบางข้อความเป็นความคิดของผู้เขียนซึ่งการคิดวิเคราะห์เนื้อหา
- 2) การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ผู้อ่านจะต้องมีทักษะในการตัดสินความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อมูลหลัก ๆ ได้ ทั้งความสัมพันธ์ของสมมติฐานและความสัมพันธ์ระหว่างข้อสรุปและยังไม่รวมถึง ความสัมพันธ์ในชนิดของหลักฐานที่นำมาแสดงด้วย ในการคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์
- 3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นการวิเคราะห์โครงสร้าง หรือหลักการ ในการคิดวิเคราะห์ หลักการนี้จะต้องวิเคราะห์แนวคิด จุดประสงค์และมโนทัศน์

กระบวนการคิดวิเคราะห์

วิธีการคิดสามารถฝึกสมองให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ให้พัฒนาขึ้น สามารถฝึกตามขั้นตอนได้ดังนี้ (วีระสุดสังข์, 2550)

- 1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ สิ่งของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นต้นเรื่องที่จะใช้วิเคราะห์
- 2) กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดประเด็นสงสัยจากปัญหาหรือสิ่งที่ วิเคราะห์ อาจจะกำหนดเป็นคำถามหรือกำหนดวัตถุประสงค์การวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความจริงสาเหตุ หรือความสำคัญ
- 3) กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ เพื่อใช้แยกส่วนประกอบของสิ่งที่กำหนดให้ เช่น เกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่มีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน
- 4) กำหนดการพิจารณาแยกแยะ เป็นการกำหนดการพินิจวิเคราะห์ แยกแยะ และกระจาย สิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม 5 W 1 H ประกอบด้วย What (อะไร) Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) และ How (อย่างไร)

5) สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อหาข้อสรุปเป็นคำตอบหรือตอบปัญหา ของสิ่งที่กำหนดให้

กระบวนการคิดวิเคราะห์ คือ กระบวนการทางความคิดที่ให้ผู้เรียนคิดอย่างมีระบบและมีเหตุผลเข้าใจต้นเหตุของปรากฏการณ์ในชีวิตและผลกระทบที่จะได้รับตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยประมวลจากข้อเท็จจริงอย่างมีระบบ (Phumphongkhochasorn et al., 2022) หรือวิจารณ์ญาณในการใช้ชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ทิพวัลย์ อัทธาหาร และ เสกสรรค์ ทองคำบรรจง, 2563) เป็นนักคิดค้น ไม่ชอบลอกเลียนแบบใคร ใช้ชีวิตอย่างมีเหตุผล ประหยัดและรู้จักพอเพียง (นุชจรี ลอยหา, 2563) กระบวนการคิดต้องเริ่มสอนทั้งที่บ้านและโรงเรียน ซึ่งมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้นักเรียนเรียนจากการวิเคราะห์ หรือแยกแยะ เช่น ครูทำเสียงไก่ให้นักเรียน คิดวิเคราะห์ว่าเป็นไก่ ครูทำเสียงม้าให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าเป็นม้า แทนที่จะจำคำศัพท์หรือท่องศัพท์ กลับเป็นการวิเคราะห์เสียงของสัตว์ เป็นการฝึกให้นักเรียนคิด และแยกแยะขณะเดียวกันก็จะจำศัพท์ ได้โดยอัตโนมัติ

ขั้นตอนที่ 2 คือการสังเคราะห์หรือสร้างสรรค์ โดยให้นักเรียนวาดรูปไก่และม้า และเขียน ภาษาอังกฤษได้รูปเหล่านั้น หรืออาจจะร้องเพลงเป็นภาษาอังกฤษ เรื่อง hen and horse

ขั้นตอนที่ 2 นอกจากนักเรียนจะจำศัพท์และเขียนศัพท์ไก่และม้าได้ด้วยความเข้าใจยิ่งขึ้นแล้วยังได้แสดงออก หรือสร้างสรรค์ความถนัดที่ตนเองมีอยู่ โดยการร้องเพลง หรือวาดรูปตามความถนัดซึ่งเป็นคะแนน ส่วนหนึ่งในการวัดผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ของกระบวนการคิดวิเคราะห์ คือ การนำสิ่งที่เรียนไปใช้นอกห้องเรียนหรือที่บ้าน เช่น อาจร้องเพลงติดปากเพื่อร้องให้พ่อแม่ฟัง หรือวาดรูปโดยบรรยายเป็นภาษาอังกฤษให้ผู้ปกครองที่บ้านดู สร้างความภูมิใจให้กับตัวผู้เรียนเองและนำผลการเรียนทุกวิชาไปใช้ในแต่ละวัน

กระบวนการคิดวิเคราะห์เป็นการคิด ระดับสูง การคิดวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (ระพีพันธ์ โพธิศรี, 2553)

1) กำหนดสิ่งที่จะวิเคราะห์ว่าจะวิเคราะห์อะไร กำหนดขอบเขตและนิยามของสิ่งที่จะคิดให้ชัดเจน เช่น จะวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมหมายถึงปัญหาเกี่ยวกับขยะที่เกิดขึ้น ในโรงเรียนของผู้เรียน

2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการคิดวิเคราะห์ ว่าต้องการวิเคราะห์เพื่ออะไร เช่น เพื่อจัดอันดับ เพื่อหาเอกลักษณ์ เพื่อหาข้อสรุป เพื่อหาสาเหตุ เพื่อหาแนวทางแก้ไข

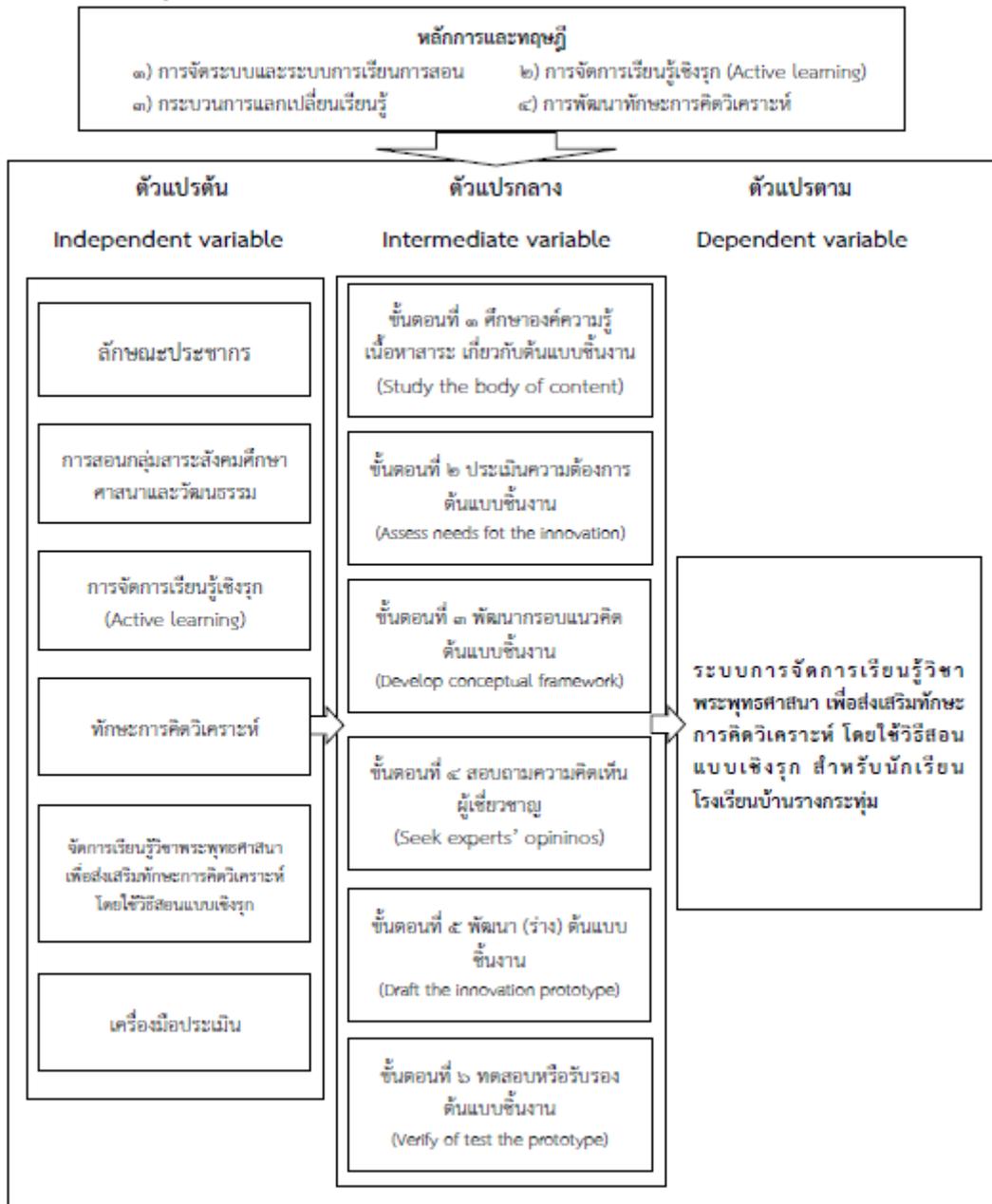
3) พิจารณาข้อมูลความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าจะใช้หลักใดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และจะใช้ในการวิเคราะห์ได้อย่างไร

4) สรุปรายงานผลได้เป็นระบบระเบียบชัดเจน

สรุปได้ว่า กระบวนการคิดวิเคราะห์มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของ มนุษย์ การคิดวิเคราะห์เป็นการช่วยให้มนุษย์มองเห็นปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา รู้จักปัญหาอย่าง แท้จริง และสามารถแก้ปัญหาทั้งหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหานั้น ๆ จะไม่ย้อนกลับมาให้แก้ไขอีกต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม” ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and development) ได้นำแนวคิดการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา 7 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัย

1) ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ความรู้หรือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับต้นแบบระบบ เพื่อเป็นแนวทางการเขียนกรอบแนวคิดในการพัฒนา (ร่าง) ต้นแบบระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

2) ขั้นตอนที่ 2 สำรวจและประเมินความต้องการเกี่ยวกับระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสอบถามความต้องการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะโดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาความคิดเห็น ความต้องการแนวทางและข้อเสนอแนะในแก้ไขปัญหาของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2 ศึกษาข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมการสอน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ผู้สอนสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรม และอาจารย์ผู้สอนระดับมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมการสอนตามแนวคิดการเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ด้านการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ และด้านการสร้างความรู้เพื่อพัฒนาทักษะ จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอนและกำหนดองค์ประกอบปัจจัยนำเข้าของระบบการสอนให้สอดคล้องกับสภาพการจัดกิจกรรมการสอนในปัจจุบันและตรงกับความต้องการ

2.4 ศึกษาข้อมูลด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ด้านการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประเภทคอมพิวเตอร์ ตั้งโต๊ะ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และการเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดต้นแบบระบบและการกำหนดองค์ประกอบปัจจัยนำเข้าของระบบให้สอดคล้องกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบัน และตรงกับความต้องการ

4) ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารอบแนวคิดระบบการสอน เพื่อสร้าง (ร่าง) ต้นแบบระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

4) ขั้นตอนที่ 4 สอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน เพื่อนำเสนอ (ร่าง) ต้นแบบระบบการสอน ให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบและประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group)

5) ขั้นตอนที่ 5 พัฒนา (ร่าง) ต้นแบบระบบการสอน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ต้นแบบระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม ที่มีความถูกต้องความเหมาะสม โดยจะได้แสดงไว้ในบทที่ 5

6) ขั้นตอนที่ 6 ทดสอบประสิทธิภาพระบบการสอน กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม ต.ไผ่ขวาง อ.เมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี จำนวน 24 คน โดยการทดสอบประสิทธิภาพการทดลอง

เบื้องต้น (Tryout) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One to one testing) จำนวน 4 คน ครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก (Small group testing) จำนวน 10 คน และครั้งที่ 4 แบบภาคสนาม (Field group testing) จำนวน 9 คน และการทดลองสอนจริง (Trial run) ครั้งที่ 4 แบบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน และรับรองระบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา หรือเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และด้านหลักสูตรและการสอน หรือด้านการสอนสังคมศึกษา

7) ขั้นตอนที่ 7 ปรับปรุงระบบ และเขียนรายงานการวิจัย เพื่อนำเสนอระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม

ผลการวิจัย

การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม สามารถสรุปโดยสังเขป ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้หรือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับต้นแบบชิ้นงาน เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบ และระบบการเรียนการสอน โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม 2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบและการพัฒนาระบบการสอน และการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและประเมินความต้องการต้นแบบชิ้นงาน โดยใช้แบบสอบถามกับผู้สอน โรงเรียนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความคิดเห็นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความต้องการเกี่ยวกับระบบการสอนและใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้สอนสาระภูมิศาสตร์ และอาจารย์ผู้สอนระดับมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมการสอนแบบภาคีภาพ การจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างความรู้ จำนวน 5 คน และใช้แบบสัมภาษณ์กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านรางกระพุ่มจำนวน 10 คน เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลในการกำหนดกรอบแนวคิดต้นแบบ องค์ประกอบปัจจัยนำเข้าระบบให้สอดคล้องกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปัจจุบัน และตรงกับความต้องการ จากนั้นทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลที่ได้จากการสอบถามและการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนารอบแนวคิดต้นแบบชิ้นงาน เป็นการกำหนดกรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอน โดยอ้างอิงระบบ CIPOF Model เพื่อสร้าง (ร่าง) กรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอนหลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ โดยสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) นำเสนอกรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอนให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้กรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่มที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 6 ทดสอบประสิทธิภาพและรับรองต้นแบบชิ้นงาน โดยทดลองใช้ระบบการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยเป็นการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Tryout) แบบหนึ่งต่อหนึ่ง แบบกลุ่มเล็ก และแบบภาคสนาม จำนวน 24 คน และทดลองสอนจริง (Trial run) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน เพื่อหาประสิทธิภาพ และนำเสนอผลการ

ทดสอบประสิทธิภาพและผลการทดลองสอนจริงและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองระบบการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิเคราะห์ความก้าวหน้าผลการเรียนระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

ผู้วิจัยได้นำระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ไปทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (tryout) จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม และการทดลองสอนจริง (Trial un) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ในภาคเรียนที่ 2/2565 โดยใช้เนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ศาสนพิธี กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียนผ่านระบบการสอน โดยนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้มาทำการวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งในการศึกษาความก้าวหน้าผลการเรียนผ่านระบบการสอนได้ใช้คะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิเคราะห์ พบว่า การทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Tryout) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 4 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.65 ครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.69 ครั้งที่ 4 แบบภาคสนาม จำนวน 24 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.72 และการทดลองสอนจริง (Trial run) ครั้งที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน พบว่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.74 ดังนั้นแสดงว่านักเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนมีความรู้และความก้าวหน้าในการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

ผู้วิจัยได้นำระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ไปทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (tryout) จำนวน 104 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม และการทดลองสอนจริง กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ในภาคเรียนที่ 2/2566 โดยใช้เนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ศาสนพิธี กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก ผ่านระบบการสอน โดยทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้ก่อนการทดลองแล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนที่พัฒนาขึ้นเมื่อทำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนครบทุกกระบวนการเรียบร้อยแล้วทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้หลังการทดลอง ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้ก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์พฤติกรรมสร้างความรู้โดยอ้างอิงตามแนวคิดของ Nonaka, Toyama and Konno (2000) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมสร้างความรู้ของนักเรียนระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองในแต่ละด้าน ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพเบื้องต้น (Tryout) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ หลังการทดลองเท่ากับ 2.55 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง เท่ากับ 1.72 การทดสอบครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้หลังการทดลอง เท่ากับ 2.58 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง เท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมสร้างความรู้อยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้

ผลการเปรียบเทียบผลทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 2 ครั้ง ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้นจากนั้นสัมภาษณ์ผู้ใช้และขอข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบก่อนนำไป ทดสอบครั้งที่ 4 แบบภาคสนาม จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้หลังการทดลอง เท่ากับ 2.54 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง เท่ากับ 1.81 เมื่อทำการเปรียบเทียบการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความเสถียรภาพและความสมบูรณ์

ของระบบการสอนก่อนนำไปทดลองสอนจริง (Trial un) ครั้งที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ หลังการทดลอง เท่ากับ 2.54 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมการสร้างความรู้ที่อยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลองเท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมการสร้างความรู้ที่อยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้ ถือว่าการทดสอบประสิทธิภาพ 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอน พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามระบบการสอนมีความพึงพอใจต่อระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.10 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุดมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขั้นตอนที่ 2 การนำเข้าสู่บทเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 4.25 รองลงมาคือ ขั้นตอนที่ 5 ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.14 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 1 ด้านการเตรียมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.11 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 4 ถ่ายทอดความรู้และระดมสมอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.06 รองลงมา คือ ด้านภาพรวมของระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.04 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 4 ปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อยแสวงหาความรู้ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.02 ตามลำดับ

ผลการประเมินรับรองระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม

ผลการประเมินรับรองระบบการสอน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.14 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านภาพรวมของระบบ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.44 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านผลย้อนกลับ (Feedback) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ (Output) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านบริบท (Context) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ถัดลงมาคือองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.10 และองค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีความเห็นรับรองระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และได้ให้ข้อสรุป คือ "ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว" จำนวน 4 คน และ "ระบบการสอนมีความเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ" จำนวน 1 คน

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 ผลการพัฒนาระบบการสอนระบบการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการจัดระบบ และการออกแบบระบบการสอน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบท (Context analysis) 2) องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า (Input factors analysis) 4) องค์ประกอบที่ 4 การเตรียมความพร้อม (Preparation) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย 4) องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการสอน (Teaching process) โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย 5) องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย 6) องค์ประกอบที่ 6 การสรุปผลผลการสอน (teaching summary) 7) องค์ประกอบที่ 7 ผลผลิต (Result) และ 8) องค์ประกอบที่ 8 การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ (Adjust) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภูษิต สถิตพงษ์, 2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการสอนภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพสำหรับน

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” มีผลการวิจัยพบว่า 1. ระบบการสอน ภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์บริบท 2) การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า 4) การเตรียมความพร้อม 4) การจัดกิจกรรมการสอน 5) การประเมินผล 6) การสรุปผลผลการสอน 7) ผลผลิต และ 8) การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ

ประเด็นที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ความก้าวหน้าผลการเรียนระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม พบว่า การทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Tryout) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 14 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.65 ครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.69 ครั้งที่ 4 แบบภาคสนาม จำนวน 24 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.72 และการทดลองสอนจริง (Trial run) ครั้งที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน พบว่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.74 ดังนั้นแสดงว่านักเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนมีความรู้และความก้าวหน้าในการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับงานวิจัย (ธนุภัก ชาญศรีกุล และ คณะ, 2558) ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อยู่ในระดับพอใช้ 2) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 83.87/81.83 เปอร์เซนต์ 3) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก

ประเด็นที่ 3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระทุ่ม พบว่า การวิเคราะห์ประสิทธิภาพเบื้องต้น (Tryout) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 14 คน การทดสอบครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน การทดสอบครั้งที่ 4 แบบภาคสนาม จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้หลังการทดลอง สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง ทุกครั้ง เมื่อทำการเปรียบเทียบการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ นำไปสู่ตรวจสอบความเสถียรภาพและความสมบูรณ์ของระบบการสอนก่อนนำไปทดลองสอนจริง (Trial run) ครั้งที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ หลังการทดลอง เท่ากับ 2.54 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมสร้างความรู้ที่อยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลองเท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมสร้างความรู้ที่อยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้ ถือว่าการทดสอบประสิทธิภาพ 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น และมีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในทุกกระบวนการ สอดคล้องกับงานวิจัย (กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ และ คณะ, 2558) พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการที่สำคัญ ประกอบไปด้วยแนวคิดการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดทักษะ ศตวรรษที่ 21 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 2) ปัจจัย สนับสนุน ด้านนโยบายที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ 3) กระบวนการเตรียมความพร้อม การจัดการเรียนการสอน EREC IF (E: Engagement, R: Reflection, E: Experience, C: Culture and Language, I: Information Technology, F: Fun and flexibility) และ กระบวนการเสริม คือ Empowerment และ KM และ 4) การ ประเมินผล สำหรับการประเมินประสิทธิผลพบว่าภายหลังการเรียนโดยรูปแบบที่สมบูรณ์ค่าเฉลี่ยรวมของ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

$p < .05$ โดยเพิ่มจาก 3.71 เป็น 3.93 และเพิ่มขึ้นเป็น 4.42 หลังการเรียนด้วยรูปแบบ EREC IF อย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร นักศึกษามี ความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ ในระดับมากขึ้นไป อาจารย์มีความเห็นว่า EREC IF Model สามารถใช้เป็น แนวทางในเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักศึกษาพยาบาลได้ และ ผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองรูปแบบฯ ดังนั้นจึงควรนำรูปแบบฯ ไปขยายผลในการใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีทักษะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

สรุป

การพัฒนาบทเรียนออนไลน์โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานเป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนหรือผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา วิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยการพัฒนาบทเรียนออนไลน์โดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานมีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ก่อนที่จะพัฒนาบทเรียน ควรมีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนทราบว่าควรจะเรียนรู้อะไรและจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใดได้บ้าง
2. การเลือกกรณีศึกษา การเลือกกรณีศึกษาควรเลือกกรณีที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา มีความซับซ้อนเหมาะสม และสามารถกระตุ้นความคิดและการวิเคราะห์ของผู้เรียนได้
3. การออกแบบบทเรียน ในขั้นตอนนี้ต้องกำหนดโครงสร้างของบทเรียนออนไลน์ เช่น การแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อย การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดทำสื่อการสอน เช่น วิดีโอ บทความ หรือแบบทดสอบ
4. การพัฒนาสื่อการสอน สื่อการสอนที่ใช้ในบทเรียนออนไลน์ควรมีความหลากหลาย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายรูปแบบ เช่น การอ่าน การดูวิดีโอ การทำกิจกรรม และการประเมินผล
5. การนำไปใช้และการประเมินผล หลังจากพัฒนาบทเรียนแล้ว ควรมีการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนเป้าหมาย และมีการประเมินผลทั้งในด้านประสิทธิภาพของบทเรียนและความพึงพอใจของผู้เรียน
6. การใช้กรณีศึกษาในบทเรียนออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงช่วยเชื่อมโยงความรู้ที่ได้เรียนรู้เข้ากับสถานการณ์จริงที่อาจพบในชีวิตจริง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) การนำระบบการสอนไปประยุกต์ใช้ควรมีเตรียมความพร้อมด้านเครื่องมือและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดแบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ อาทิ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และควรมีการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อนการใช้งานจริง
- 2) วิธีการพัฒนาพฤติกรรมการสร้างความรู้ทักษะในพุทธศตวรรษที่ 26 หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ต้องอาศัยเวลาการฝึกฝน และการทวนสอบกระบวนการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอน ควรเป็นผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรเป็นผู้ที่รู้จักค้นหาความรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำมาใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ การระดมสมอง หรือการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือบูรณาการการกับพุทธวิธีสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2) ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย

4) ควรมีการศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อไปใช้เป็นฐานในการพัฒนา รูปแบบวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในด้านอื่น ๆ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในระดับต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ เทอร์เนอร์, ลัดดา เหลืองรัตนมาศ, สราญ นิรันรัตน์, จิราภรณ์ จันทร์อารักษ์, บุญเตือนวัฒนกุล และ ทศศิริรัตน์ รื่นเรือง. (2558). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 25(2)*, 178-193.
- ดนุภักดิ์ เชาวศรีกุล, อีรุฒิ เอกะกุล และ กฤษมณฑ์ วัฒนาณรงค์. (2558). การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารอินฟอร์เมชัน, 22(1)*, 49-58.
- ทิพวัลย์ อรรถาหาร และ เสกสรรค์ ทองคำบรรจง. (2563). การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของความฉลาดทางดิจิทัลในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร, 8(1)*, 137-145.
- นุชจรี ลอยหา. (2563). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาความฉลาดทางดิจิทัลบนฐานความคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 15(2)*, 413-417.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2541). *ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ภูษิต สถิตย์พงษ์. (2560). การพัฒนาระบบการสอนภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 9(3)*, 218-229.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระพีพันธ์ โปธิศรี. (2554). *การสร้างและวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัย*. อุดรดิตต์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- ลลวัลย์ อธิชกุล, จิรศักดิ์ สุรงค์พิพรรณ และ วรณรี ปานศิริ. (2567). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางดิจิทัลสำหรับเด็กวัยเรียน. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 6(2)*, 451-460.
- วีระ สุตสังข์. (2550). *การคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 56). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

1402 การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบเชิงรุก สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านรางกระพุ่ม

นลินี จินกุล, มนตา ตุ้ยเมธาการ และ วิไลลักษณ์ ลังกา. (2567). การพัฒนาแบบวัดและตรวจสอบคุณสมบัติการวัดทางจิตวิทยาของแบบวัดความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 43 - 60

Bloom, B. S. (1976). *Human Characteristics and School Learning*. New York: McGraw-Hill.

Phumphongkhochasorn, P., Damnoen, S., Tuwanno, P. M., Srichan, P. W., & Udomdhammajaree, P. (2022). Educational Quality Assurance and School Management Standards According to International. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 6(1), 1-16.